

A. IV. ORSZÁGOS IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI ÉRTEKEZLET
MŰSZAKI TAGOZATA ELŐADÁSAI

Budapest
1984] október 18-19.

HÁZTARTÁSI BALESETEK - PREVENCIÓS LEHETŐSÉGEK SZAKÉRTŐI SZEMMEL

Irk Ferenc

Bármennyire sajnálatos, tényként mégis el kell fogadnunk: nincsenek pontos adataink arról, hogy Magyarországon évente hány baleset következik be. Becslésen alapul az évi 1 milliós számadat csakugy, mint a balesetek megoszlása a különböző életterületek között. A közhiedelemmel ellentétben - a KSH adataiszolgáltatása szerint - a baleseteknek csak mintegy 15 %-a tartozik a közlekedés, 20 %-a az üzemi munkavégzés körébe. A zöm - 46 % - otthoni baleset, s 19 % sorolható az un. egyéb /elsősorban sport, kirándulás/ balesetek kategóriájába. A lakosság veszélyeztetettsége is ehhez hasonló megoszlást mutat: 1000, 10 éves vagy ennél idősebb lakosra 8 közlekedési, 10 üzemi, 23 otthoni és 10 un. egyéb baleset jut.

A balesetek egy része gondatlan bűncselekmény. Itt már egyfajta szelekció érvényesül. Ennek eredményeként amíg a közlekedési balesetek - mint láttuk - az összes baleseteken belül 15 % -kal, addig a gondatlan vétségek körén belül 76 %-os aránnyal képviselteti magát. Így már érthetőbb miért szorul háttérbe a bűnüldöző és igazságügyi apparátus szakemberei körében a háztartási balesetek halmaza.

Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetben egy, az elmúlt években a gondatlan bűnözés körében lefolytatott komplex kutatás során külön vizsgálat alá vettük a gondatlan bűncselekmények valamelyik fajtájának kritériumait kimerítő háztartási baleseteket. E 145 bűnügyön túl - egy másik munka megalapozásához - pedig megvizsgáltunk 200, az ország egész területéről bekért háztartási baleseti biztosítási ügyet. A kutatások során nyert megállapításokról a közeljövőben részletes beszámolóban fognak számot adni a munkában résztvettek. Ezuttal csupán néhány, a jelenlévőket közvetlenül érintő szempontra hívom fel a figyelmet.

Számunkra talán a legfőbb tanulság, hogy a háztartási balesetek előidézőinek zöme a társadalom fejlődési áramlatától különböző okok miatt leszakadt, un. többszörösen hátrányos helyzetűek közül kerül ki. Élet- és munkamódjuk jelentősen eltér a társadalom fejlődéséhez felzárkózni képes többségtől. Tulnyomó részük tanulatlan, képzetlen, és még az emberiség évezredek óta ismert veszélyforrásaival /tűz, víz/ sem képes mindig sikeresen együtt élni. Aligha csodálható, hogy ez a tudat gyakran képtelen alkalmazkodni az utóbbi 10-20 év tömegméreteiben elterjedt, új veszélyforrásokhoz. Háztartását, gazdaságát elektromos gépekkel szereli fel. Azonban még véletlenül sem az elektromos áram jelenti számukra a fő veszélyt. Részint a házilag barkácsolt gépek, részint a technika veszélyeivel számoló többségére tervezett és szabványosított gépek okozta mechanikai sérülések teszik munkaképtelenné, egyes esetekben életreszólóan rokkanttá, nyomorékká az emberek tizezreit évente. Tudomásul kell vennünk: az a biztonsági szint, ami a fejlett ipari társadalmak emberei számára elég lehet, nálunk kevésnek bizonyulhat. Ékes példa erre a különféle fűrészgépek csoportja, amelyek az emberi ujjak százait vágják le évente. Mégpedig azért, mert még a különféle műszaki vizsgáztatásokon átesett, hazai szabványokkal egybevetett gépek esetében sincs kizárva, hogy a figyelmetlen ember a mozgó alkatrészek közé nyuljon. A helyzet hasonló a hazai forgalomban lévő elektromos szecskavágók, répa- és kukoricadarálók, motoros fűrészek esetében.

Más kérdés, hogy az elővigyázatlanságot a balesetet szenvedett emberek többségének van hol megtanulnia. Egy korábbi kutatásunk során tűnt ki, hogy a termelőszövetkezetek társadalmilag hasznosnak ítélt melléküzemági tevékenysége során ugyanezek az emberek - olykor vezetői parancsra - a minimális biztonsági előírásoknak sem megfelelő gépeken dolgoznak. Számukra a veszély így megszokottá válik, s a szabálytalan, veszélyes körülmények közötti munkavégzés tulajdonképpen csak átvándorol a magánélet szférájába.

Ugyanez a mechanizmus áll a háttérben a házilagos építkezések, bontások során bekövetkezett balesetek körében. A biztonsági

előírásokat az ilyen jellegű munkatevékenység körében gyakran vezetői utasításra szegik meg. Ezzel egyenértékű, ha a munka irányítói szemüket behunyják a szabálytalan munkavégzés láttán. Miért ne dolgozna ugyanígy az ember otthon is? Hiszen itt végképp nem kell tartania a feddő szótól, esetleg a fegyelmetől! Pedig ez, a veszélyt lebecsülő felfogás azt jelenti, hogy a házilag kivitelezésű lakásépítések arányának növekedésével együtt ez a szemlélet e körben egyre inkább fogja szedni áldozatait.

Kérdéses lehet: mi köze mindehhez az igazságügyi szakértőnek? Tény, hogy a jelenlegi helyzeten sem ő, sem a baleset és bűnmegelőzésben érintett szervezetek, intézmények nem képesek gyors változást elérni. A tudatformálás lassu, több generációnyi időt felölelő folyamat. Viszont a hibázást lehetetlenné tevő körülmények megteremtése még ha rövid távon költséges is, eredményeiben nyomban ható, tehát gazdaságos befektetés.

A szakértő mindkét területen közreműködhet, siettetheti a jelenlegi helyzet javulását. Mégpedig elsősorban azáltal, hogy egy-egy büntető ügy során nemcsak bizonyos tényeket állapít meg, összefüggéseket derít fel, de - miként ez pl. a közlekedés körében hosszú ideje bevett gyakorlat - az igazságügyi szakértői működésről szóló 9/1965./VIII.23./ IM. sz. rendelet 15. § /1/ és /2/ bekezdése értelmében az általa észlelt hiányosságokról, tipikus, visszatérően előforduló veszélyekről a kirendelő hatóságot tájékoztatja. Nem nyugszik bele a fennálló helyzetbe, hanem speciális tudását, saját szűkre szabott lehetőségeit felhasználva mindent megtesz a hasonló jelenségek megelőzéséért.